

řídí konstrukci položek a formulaci hypotéz, je přijímán velmi pozitivně.

ad 2) Při analýze dat je teorie faset aplikována především všude tam, kde faktorová analýza, využívá však téměř výhradně techniky prostorové analýzy a reprezentace, zejména SSA - smallest space analysis, což bývá občas předmětem kritiky.

ad 3) Fasetový přístup je reprezentantem ryze empirické tradice a jako filozofická teorie je vědci převážně odmítán.

Na konferenci odeznělo na padesát referátů roztríděných do následujících tematických okruhů:

1. Škály a analýza dat.
2. Inteligence.
3. Vzdělávání.
4. Aplikace teorie faset ve vývojových studiích.
5. Sociální psychologie.
6. Sociologie.
7. Hodnoty.
8. Statistické metody pro analýzu testů a dotazníků navržených fasetovým přístupem.

9. Psychologie prostředí.

10. Marketing.

11. Psychologie organizace a řízení.

12. Teorie faset a tvorba teorie.

13. Teorie faset a analýza dat.

14. Teorie faset a příbuzné metody.

15. Zločin a spravedlnost.

Přednášející byli vědci z Izraele (např. Shlomit Levy, blízká spolupracovnice L. Guttmana), z Japonska (např. slavný Chikio Hayashi), z Německa (např. Ingwer Borg, neúnavný propagátor teorie faset a předseda programového výboru konference), dále z Británie, Francie, Spojených států, Švýcarska, Austrálie a z Holandska (se silnou účastí v sekci statistických metod). Konference měla, jak už to bývá, i bohatý společenský program a účastníkům se v Praze velmi líbilo.

Škoda, že jsme nevyužili jedinečné možnosti dozvědět se něco o teorii faset přímo od pramene. Příště to už nenapravíme, neboť za dva roky se "fasetisté" sejdou s největší pravděpodobností v USA.

Blanka Řeháková

Letní škola na téma sociální spravedlnosti

Po dobu tří červencových týdnů, od 7. června do 28. června, pořádal varšavský Institut sociálních studií ve spolupráci s Varšavskou univerzitou Letní školu sociální spravedlnosti pro vědce ze střední a východní Evropy. Využil svých pracovních kontaktů s Institutem pro sociální výzkum při Michiganské univerzitě a kromě sponzorů a studentů získal pro tento projekt také uznávané vědce z Evropy a Spojených států. Členy fakulty Letní školy se tak stali: Ronald Cohen, profesor psychologie na Bennington College, Robert Cooter, profesor práv a ekonomie na University of California, Berkeley, Robert Folger, profesor managementu na Tulane University, Janusz Grzelak, profesor psychologie z Varšavské univerzity, Bogdan Cichomski a Zbigniew Sawinski, profesori sociologie z Varšavské univerzity, V. Lee Hamilton, profesorka sociologie na University of Maryland, David Messick, profesor eti-

ky na Northwestern University, Gerold Mikula, profesor psychologie na univerzitě v Grazu, Jef Syroit, profesor psychologie na univerzitě v Utrechtu. Svou účast přislíbil také Duane Alwin, profesor sociologie na University of Michigan, který se však omluvil.

Záměrem organizátorů bylo poskytnout mladým sociálním vědcům, univerzitním přednášejícím a pokročilým studentům sociologie, ekonomie a psychologie, kteří se zabývají problémem sociální spravedlnosti v postkomunistických zemích, orientaci v historii, teorii a metodologii této disciplíny, seznámit je se současnými akademickými a výzkumnými okruhy konceptu sociální spravedlnosti a zároveň je povzbudit k rozpracování vlastních, a bude-li to možné, i nadnárodních výzkumných projektů. V souladu s touto představou byl výukový plán Letní školy koncipován do tří částí:

1. Teoretický exkurs do sociální spravedlnosti
2. Trénink metodologie a technik analýzy dat

3. Příprava společných výzkumných projektů mezi fakultou Letní školy a studenty

V rámci teoretické výuky Letní školy přednesli členové fakulty přednášky kombinované se semináři:

R. Cooter: Mechanism of Allocating Resources

R. Cohen: Silencing Complaints of Injustice

R. Folger: History of Developments on Social Justice

J. Grzelak: Motivational Bases of Choice Behavior in Social Dependency Situations

L. Hamilton: Retributive Justice

D. Messick: Distributive Issues

G. Mikula: Experience of Injustice

J. Syroit: Social Justice in Organizations

B. Cichomski, Z. Sawinski: Perceptions of Distributive Justice

Prostřednictvím přednášek a seminářů umožnili lektori nahlédnout studentům do svých posledních prací a přímo s nimi diskutovat jak o teoretickém a metodologickém základě, tak o jejich závěrech. Kromě toho poskytla fakulta studentům i sborníky nejvýznamějších článků.

Trénink metodologie a technik analýzy dat byl studentům nabídnut na kursu práce s SPSS. Pro tento kurs byl vytvořen extrahovaný soubor proměnných ze souboru ISJP (International Social Justice Project) z roku 1991, který obsahuje data ze čtrnácti zemí - osm z nich je postkomunistických, šest jsou rozvinuté kapitalistické státy. Přes velký zájem studentů a ochotu lektorů však tento kurs skončil předčasně. Dostupná verze SPSS 2.0 a malá paměť počítačů umožnily jen nejednodušší analýzy dat jinak velmi zajímavého výukového souboru s přibližně 15 000 případy.

Závěrečnou aktivitou Letní školy byla příprava výzkumných projektů na aktuální témata z oblasti percepce sociální spravedlnosti. Mezi projekty rozpracovanými jednak na základě přednesených problémů, tak na základě předchozích prací studentů, dominovala tato témata:

1. Individuum, organizace, stát

Sociopolitické problémy spojené se změnami systému: úloha mlčení příslušníků jednotlivých sociálních vrstev při ospravedlnění

existujícího sociálního pořádku; rozdíly mezi latentními a manifestními principy sociální spravedlnosti u držitelů moci ve společnosti a těmi, kteří se na moci nepodílejí; efekt změn politického systému na očekávání vzkledem k rovnosti v odměňování a na percepci rovnosti příležitosti; změny chápání principů spravedlnosti s ohledem na mzdy a vlastnictví - mezinárodní srovnání; komparace sociálních nákladů přizpůsobení nové sociální situaci; poslušnost vs. tolerance k sociální nespravedlnosti; vztah mezi řešením sociální nespravedlnosti pomocí politických programů a skutečnou percepcí nespravedlnosti - akceptace těchto politických programů jednotlivými sociálními straty.

Sociopolitické problémy svázané s nezaměstnaností: užitečnost znalosti koncepcí sociální spravedlnosti pro politiky; spravedlnost při propouštění z práce - percepce očima managementu a dělníků; efekt nezaměstnanosti na sebehodnocení, hodnocení jiných a sociální hodnocení.

2. Percepce nespravedlnosti v souvislosti s odpovědností a kontrolou

Percepce spravedlnosti v rozhodovacích procesech, v nichž jedinec má, nebo nemá hlas; efekt hierarchie vs. solidarity při porušování kompetencí na chápání sociální spravedlnosti.

3. Hlas a mlčení

Efekt mlčení při hodnocení sebe a druhých v situacích vnímané nespravedlnosti - percepce očima viníka, oběti a svědka.

Letní škola získala pro svůj projekt konferenční středisko situované v rekreační lokalitě nedaleko Varšavy, které poskytovalo prostory pro ubytování studentů, posluchárnu a počítačovou pracovnu. Díky sponzorům, z nichž největší část nákladů převzal Higher Education Support Program, bylo všem účastníkům poskytnuto ubytování, jídlo a studijní materiály zdarma. Zúčastnilo se jí celkem 34 studentů z 11 zemí - Bulharska, České republiky, Litvy, Maďarska, Polska, Rakouska, Rumunska, Ruska, Slovenska, Spojených států a Ukrajiny. Převahu tvořili účastníci z Polska a Rumunska, profesně převládali psychologové a možná nad očeká-

vání politologové. Oficiálním jazykem Letní školy byla samozřejmě angličtina.

Komunikaci, která bývá na vědeckých kongresech pro účastníky ze zemí střední a východní Evropy tvrdým oříškem, mezi lektory a studenty Letní školy v mnohém usnadnil úvodní seminář, který se z oficiálního zahájení plynule proměnil v diskusi o problémech doprovázejících sociopolitickou a socioekonomickou transformaci zemí střední a východní Evropy. Diskusím a bližšímu navázání kontaktů mezi všemi účastníky navzájem přála i řada

neformálních akcí Letní školy, "kávové" přestávky mezi jednotlivými přednáškami a semináři, ubytovací středisko situované na venkově, ve kterém byli účastníci "zakonzervováni" a také relativně nevelký počet studentů.

Při odjezdu se s námi organizátoři z Varšavské univerzity a Institutu sociálních studií loučili slovy "na shledanou příští rok". Pokud se pokusí o projekt Letní školy i v roce 1994, přeji jim, aby byl úspěšný jako ten letošní.

Klára Vlachová

Studium sociologie na Uppsalské univerzitě

V současné době, kdy Švédsko prožívá ekonomickou a politickou krizi, vzrůstá počet těch, kteří chtějí studovat na vysoké škole. Je to podmíněno jak na zdejší poměry nezvykle vysokou a stále vzrůstající nezaměstnaností, tak i tím, že vysokoškolský život je dobře zabezpečen. Každý, kdo splní přijímací formality, tzn. vysokoškolský test (který je pro všechny nastávající vysokoškolské studenty stejný a poměrně náročný) a má dostatečně dobré známky z gymnázia nebo jiné střední školy, má nárok na vysokou půjčku od státu. Měsíčně od září do května si studenti půjčují 4 700 švédských korun a současně dostávají příspěvek 2 000 SEK. Studium samotné je sice téměř bezplatné (300 SEK za semestr), ale studenti si kupují před začátkem každého nového kursu potřebnou literaturu, která je až stonásobně dražší než české knihy. Nájemné činí měsíčně 1 000-2 000 SEK podle toho, jestli student bydlí na koleji, nebo má vlastní byt. Studentské byty nejsou žádnou výjimkou a téměř každý má po určité době studia na takový byt nárok. Při výpočtu nákladů nemůžeme zapomenout na to, že Švédsko je země s vysokou životní úrovní a náklady na běžné každodenní potřeby jsou ve srovnání s jinými zeměmi západní Evropy velmi vysoké.

Peníze se ovšem nedostávají automaticky, nýbrž každý musí splnit svoje studijní povinnosti a dosáhnou nejméně 15 bodů za jeden semestr. Semestry se skládají z několi-

ka kursů (většinou měsíčních), po jejichž absolvování se vykonává písemná (3-5 hodinová) nebo ústní zkouška, příp. seminární práce. Po úspěšném zvládnutí zkoušky obdrží student 5-10 bodů, a to podle náročnosti zkoušky. Zkouškové období je tedy vlastně každý měsíc. Pokud student zkoušku nezvládne, může ji opakovat tak dlouho, dokud bude mít trpělivost a chuť. Při nedosažení potřebného počtu bodů nepřestává student studovat, ale zastavuje se mu měsíční příjem.

Švédský student má nesporně výhodu v tom, že není finančně závislý na rodičích ani na nikom jiném a přitom dostává pravidelně určitý nezanedbatelný finanční obnos. V době prázdnin, tedy v červnu, červenci a srpnu se peníze nevyplácejí, a tak jsou studenti nuceni si hledat letní brigádu. V minulosti to nebyl žádný problém, ale letos jsou možnosti v důsledku ekonomické krize velmi omezené.

Za celou dobu studia si švédský student vypůjčí až 250 000 SEK, které bude muset v budoucnu postupně splatit. Vypadá to jako velická suma, ale situace není tak hrozná. Peníze se začínají splácet až v době, kdy má každý svoji stálou práci s tím, že je možnost stanovit si vyšší procenta z platu, které půjde na splácení dluhu. Maximálně jsou to 4 %, ale mnohdy méně, a proto není výjimkou ten, kdo splácí dluh až do penze.

Celkově je ve Švédsku šest univerzitních měst: Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg, Umea a Linköping. Uppsala se svými 25 tisíci studenty patří k jednomu z největších. Je tu možnost studovat teologickou fakultu, práva,